

WASJIKWA

Welkom in Ons huis

Inheemse kunst&ambacht

Ode aan een bijzondere kunstenaar:
Winston van der Bok

Hedendaagse kunst uit
Noord- en Zuid-Amerika
Gedicht Aduanamo
Jaider Esbell

VOORAF

Wasjikwa betekent 'Ons huis' in het Lokono, taal van het inheemse volk Arowakken uit Suriname. Wij komen samen in ons huis om onze cultuur te delen en te beleven. Om het te (her)waarderen en door te geven.

We hadden al een tijdje in onze gedachten om een nummer te maken over inheemse kunst en ambacht. Er valt heel veel inspiratie te halen uit de levensvisie van inheemse volken, mythes, muziek, tradities en eetgewoonten. De oorspronkelijke bewoners oftewel 'Indigenous peoples' zijn de laatste mensen op Aarde die nog in veel gevallen een directe verbinding hebben met de natuurlijke omgeving waarin zij wonen. Zij bezitten een rijke kennis over de dieren en planten, het land waarop zij leven en vertellen tot vandaag de dag nog vele verhalen over water- en bosgeesten. We zien dit gedachtegoed terug in de motieven die gebruikt worden in gebruiksvoorwerpen, en in de kunst.

Een markante inheemse kunstenaar was **Winston van der Bok**. In deze editie brengen wij een ode aan deze man met een unieke herkenbare handtekening in zijn kunsterken. Wij zijn hem heel dankbaar voor zijn bijzondere nalatenschap, zijn werken zullen blijvend vertellen over de rijke cultuur van de inheemse volken van Suriname.

Hieronder een werk van **Jaider Esbell**, een Makuxi artivist uit Brazilië. Lees hier ook zijn bijzondere verhaal.

'Arikba a mulher de Makunaimi'[De vrouw van Makunaima] 2020

ACTIVITEITEN 2022

In maart zijn wij weer van start gegaan met onze bijeenkomsten. In april zullen wij workshops mini-hangmat maken & ketting weven organiseren. Ook gaan we weer samen op stap. Daarnaast zijn we bezig met de organisatie voor onze 'We loko khotong' (Ons inheemse voeding) event in juli 2022.

Zondag 27 maart: Bezoek Expo 'Healing Power' in het Tropenmuseum.

Zie onze facebookpagina Wasjikwa voor aankondigingen of meld u aan via: wasjikwa@gmail.nl

Ons tijdschrift is een kwartaaluitgave. Een los nummer kost EUR3,00 (excl. porto) en kunt u bij ons bestellen.

Wilt u onze 'Vriend van Wasjikwa' worden ter ondersteuning van ons tijdschrift en onze projecten? Voor EUR50 per jaar ontvangt u 4x Wasjikwa nummers en bent u VIP bij al onze activiteiten.

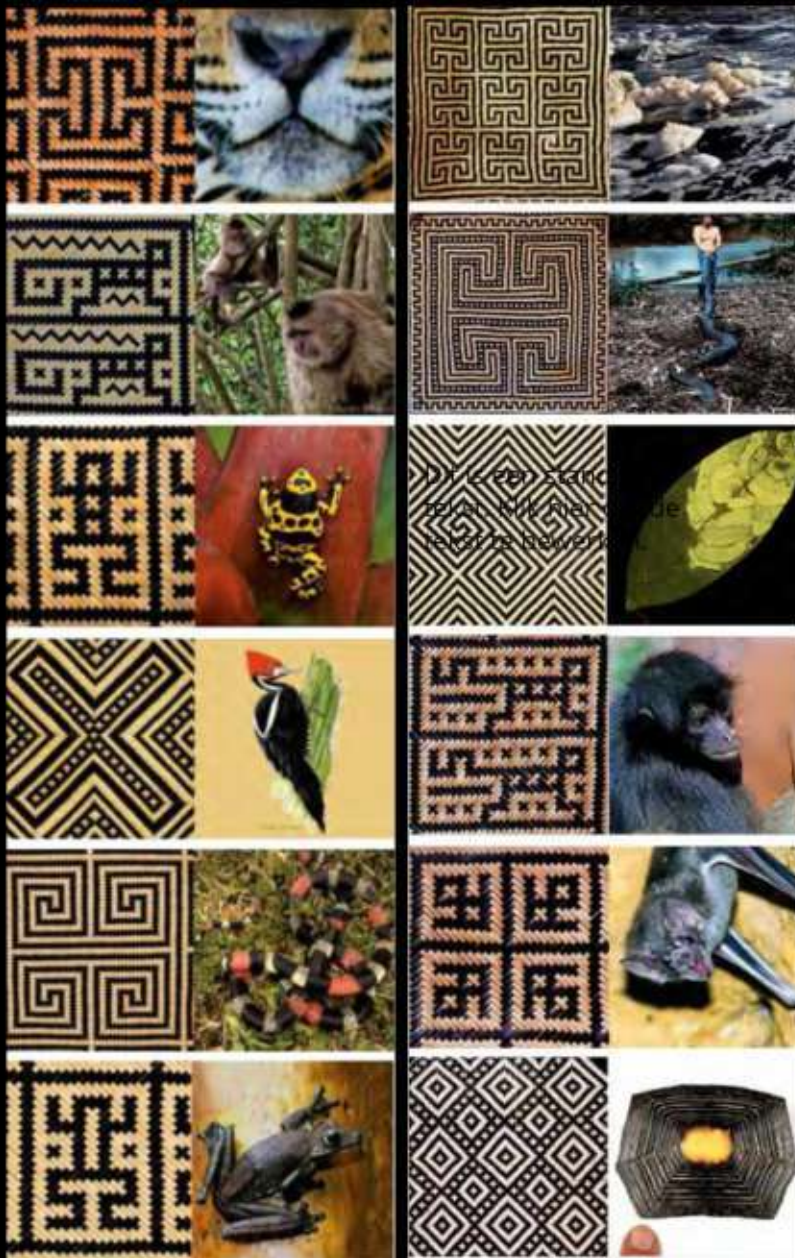
COLOFON

REDACTIE: Martha Sabajo,
Leander Vermaning

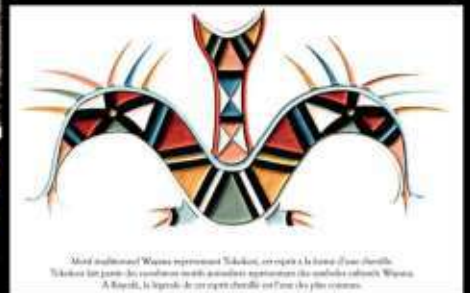
Met dank aan: Aduanamo, Julia Fung
Kim, Arno van Loon, Esther Maria
Tucajana, Marieke Visser

CONTACT:
E: wasjikwa@gmail.com
T: 06-45575788
Reknr: NL09INGB0003592738
tnv L. Vermaning

PATRONEN

De linker stand
rechter. Mink River
rechter. Mink River

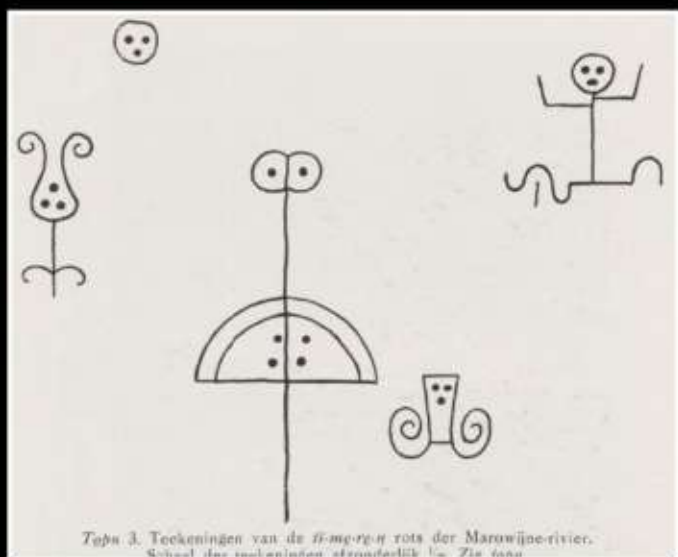

Bron: Ahlbrinck 'Encyclopaedie der Karaïben' 1931

PRECOLOMBIAANSE MASKER

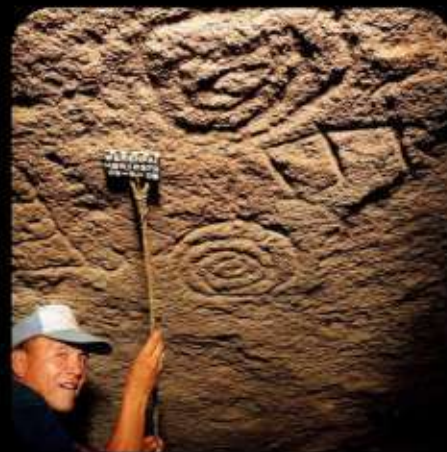
Twee kraallogjes, een smalle neus en een puntige kin zijn ongeveer duizend jaar geleden door een inheemse bewoner van Suriname in een ovaal stuk donkerrode steen gekerfd. Eeuwenlang moet het kunstwerk verstopt hebben gelegen in de drassige grond van het regenwoud. Totdat het in 2000 werd opgegraven in het Surinaamse inheemse dorp Alfonsdorp door kapitein Harold Galgren. Stenen ceremonieel masker, precieze datering is onbekend, maar waarschijnlijk 900-1250. Foto © Surinaams Museum, Paramaribo

Afbeeldingen: Ahlbrinck 'Encyclopaedie der Karaïben' 1931

Winston van der Bok - Werekpai hyroglieden - 2017

Er zijn inheemsen vanuit het zuiden via de stroomgebieden van de grensrivieren naar het noorden doorgedrongen, en lieten daarbij rotstekeningen achter, waar er geschikte rotsen beschikbaar waren, o.a. Bigiston aan de Marowijnerivier in het oosten en Pikin Timehri aan de Corantijnrivier in het westen.

Werehpai, genaamd naar een heldin van de Trio, is een archeologische vindplaats in het zuidwesten van Suriname. De plaats ligt ongeveer 10 km ten oosten van het Trio-dorp Kwamalasamutu aan een zijriviertje van de Sipaliwini. Werehpai bestaat uit een aantal grotten met niet minder dan 313 petroglieden, hier was voor het eerst de mogelijkheid tot datering. Stichting Suriname Museum, Conservation International en het Amerikaanse

Smithsonian Instituut hebben samen veldonderzoek gedaan in 2007 met een team archeologen en een landschaps- en gronds specialist ism de lokale bevolking van Kwamalasamutu. Verkoolde resten van de fakkels, gebruikt door de petroglieden-makers voor hun werk in het duister van de grot, boden het gewenste materiaal voor een betrouwbare ouderdomsbepaling. Uit drie houtkoolmonsters leverden dateringen op tussen 5000 en 4200 jaren geleden. Aardewerk uit dezelfde lagen heeft dezelfde ouderdom. Een aantal rotstekeningen zijn geïdentificeerd als afbeeldingen van dieren en menselijke figuren, mensen met dierhoofden of hoofden van vreemde wezens en zelfs onthoofde lichamen.

Linked Heritage

an exhibition
from the **Amazonian Museum Network**

 amazonian-museum-network.org
COLLECTIONS FROM GUYANA, GHAEL

Afbeeldingen uit 'Linked Heritage' 2014, catalogus
expositie van de Amazonian Museum Network

> TIRIYO
Adornment
belt with
feathers and
cotton
Siching
Suriname
Museum
Rec. T-0653

> AMERINDIAN
A lid basket
made of
braided
warimbo,
feathers and
cotton thread
Siching
Suriname
Museum
Rec. SSM
0069-02

WAI WAI - Vertical crown made of macaw feathers, mutum, japó, arumã vegetable fiber
and natural pigments - Early 21st century (2009) - Museu Paraense Emílio Goeldi - Rec. 01/2009

Halikadjako ba

Wat houdt kunst en ambacht eigenlijk in?

Ik ben dat gaan uitzoeken, en ik moet zeggen, het heeft mijn kijk op kunst veranderd. Tamushi Adajalie is the creator van kunst, onze vader de schepper van de mooiste en adembenemendste creaties in kleuren, vormen en geluiden. Kunst zit verweven in ons allemaal de impressie van uitdrukking zit in ons DNA. Kijk eens in het leven om ons heen of boven ons, we draaien rond in het universum vol met materie en energie, is dat niet kunstzinnig....?

Kunst en Ambacht: daar begon het mee... het begin zonder einde wat zich als een cirkel blijft ontwikkelen. De schepping van het levend organisme, dieren, planten, de mens zelf.

Muziek, dans, zang, beeldende kunst. Schilderen, tekenen, grafische vormgeving, fotografie, beeldhouwen, vluchtige kunstvorm. Kleding, sieraden, pottenbakken, edelstenen, te veel om op te noemen. Snap je de kunst van kunst. Je verdiepen in een fantasie, wat slechts een vlek, geluid of een gedachtebeeld wasuiten zich van niets tot een creatie.

Een huid geknoopt en beschilderd op hout met prachtige patronen...precies het muziek instrument genoemd de Samboera. Rotsen die nu hun eigen verhaal vertellen, beschilderd vol met de uitdrukking van dieren en mensen met hun eigen levensverhaal.

Wat nu oud ambachtelijke kunst is en doorvloeit zich voorziet in het hier en nu. Aardewerk is een kunstvorm met een voorgeschiedenis van minstens 7500 jaar geleden, nu te bezichtigen in tentoonstellingen.

Geweven kledingstukken met katoen, geknoopt in diverse kleuren en patronen met veren, belletjes, musea hangen vol met onze ambachtelijke kunst. Lichamen beschilderd met prachtige zwarte patronen,...dierpatronen voor kracht, wijsheid en schoonheid. De lijnen staan voor groei.

Het vastleggen, waarnemen en vervolgens uitdrukken van emotie kunnen we vormen en kneden, het wordt ons van jongs af aan geleerd tijdens onze opvoeding, het patroon dat steeds weer terugkeert.

Weet de verbeelding te waarderen en zie de kunst van de schepping in alles.

LIVING BY ART

Ons lichaam zal gaan maar onze ziel zal verder zweven, inspiraties die we achter laten zal door de ancestors worden doorgegeven.

Het is van grote waarden om erkenning van ons bestaan te verwezenlijken en te uiten.

Patronen uit levenslijnen gekerfd in steen of huid in museums te bezichtigen dankzij overheidsbesluiten. Een gevoel van erkenning is inspiratie geleid door de verbinding met cultuur.

Onze voorouders hadden bijvoorbeeld vele passies zoals pottenbakken en houtsculptuur.

Mijn empathie was gericht naar het gezicht geschilderd met een gelaatsuitdrukking.

Geïnspireerd door een schilder uit de tijd van zijn jeugd door de grote verdrukking.

Inheemse kleding een bezienswaardige kunst om naar te kijken, maar ook in knopen en haken kunnen er uren of liever gezegd dagen verstrijken.

Ja ze waren hier aanwezig, en lieten werkelijke kunst van geschiedenis en erkening een eigen leven leiden.

Ja we zijn hier....oud en jong om Adajalie zijn liefde voor kunst voort te verspreiden.

Abahang koba * tot de volgende keer

Inspired By Higher Energies

WRITTEN BY ADUANAMO

Inheemse kunst, HEDEN & VERLEDEN

door Leander Vermaning

Harry Fonseca 'Maidu Creation Story'

Harry Fonseca 'Sun King' 1990

Emily Kame Kngwarreye schildert "Earth Creation I" 1994
Bron: Tate

Kunst komt voort uit een van de meest fundamentele neigingen van de mens. Sinds de oertijd werden er al rotsschilderingen van jachtdieren en versieringen gemaakt, zoals de vondst in Werehpai, Suriname. Vandaag de dag omvat kunst een breed scala aan menselijke activiteiten, waaronder schilderen, tekenen, grafiek, beeldhouwen, moderne mediakunst, theater, dans, muziek en zang, fotografie, film, architectuur, literatuur en poëzie.

In de westerse waarneming heeft een kunstwerk niet persé een functie. Elke opvatting van kunst is echter cultuurspecifiek en tijdgebonden. Van vrijwel elke cultuur zijn voorwerpen bekend die zich onderscheiden van 'gewone' objecten doordat er een hogere esthetische waarde aan wordt gegeven. Binnen een cultuur kunnen opvattingen over kunst veranderen: er ontstaan nieuwe genres en er ontwikkelen zich andere kunstvormen, waardoor het idee over de functie en de aard van kunst verandert. Nu kennen wij bijvoorbeeld kunst in verschillende, digitale vormen. Cyberspace en virtual reality worden tegenwoordig tot kunst gerekend; bekijk daarvoor de kunst van **Skawennati** (Mohawk).

Als je op onderzoek uitgaat, zijn er veel hedendaagse inheemse kunstenaars te ontdekken. Zij maken werk over o.a. mythologische verhalen. Zie hiernaast werk van de artiest **Harry Fonseca** (1946-2006). Hij maakte schilderijen beïnvloed door zijn Nisedan Maidu afkomst, een inheems volk uit Noord-Californië. Het eerste werk links is 'Maidu Creation Story' en het tweede werk heet 'Sun King' (1990).

Een andere heel bijzondere artiest is **Emily Kame Kngwarreye** (1910-1996), zij was een Aboriginal Australische, die op haar 67e leeftijd batik, ty-die en block print leerde door het volgen van volwassen-educatie. Op haar 77e stapte zij over op acryl schilderen. In haar late jaren heeft zij wel 3000 of meer schilderijen gemaakt, gebaseerd op haar cultureel erfgoed. De yam - een 'bush food' van haar volk - was een inspiratiebron voor vele werken.

Leah Dorion is Métis met roots in Saskatchewan, Canada. Zij is docent, schilder, filmmaker, schrijfster en zeer gepassioneerd over haar cultureel erfgoed. In haar werk eert zij de spirituele kracht van inheemse vrouwen: *"I love representing Aboriginal women in the most beautiful and wholesome manner as possible as they are considered the first teachers and givers of life in our cultural teaching"*.

Emily Kame Kngwarreye 'Yam dreaming'

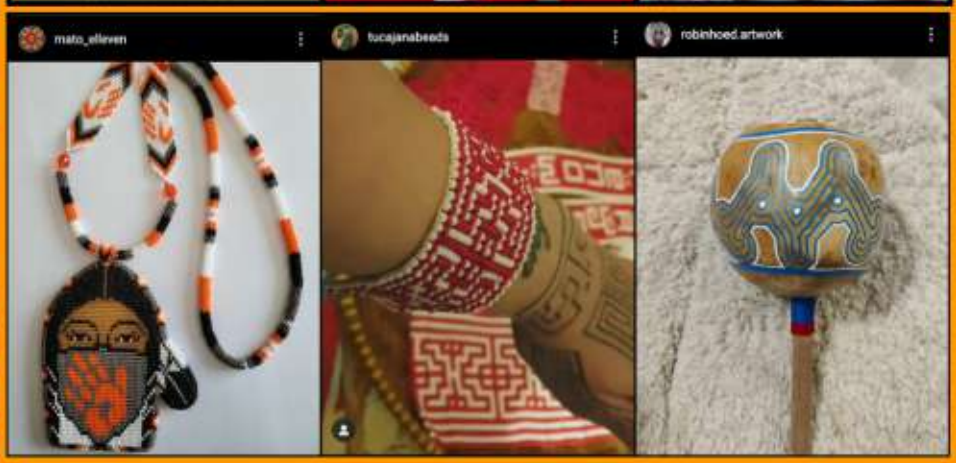
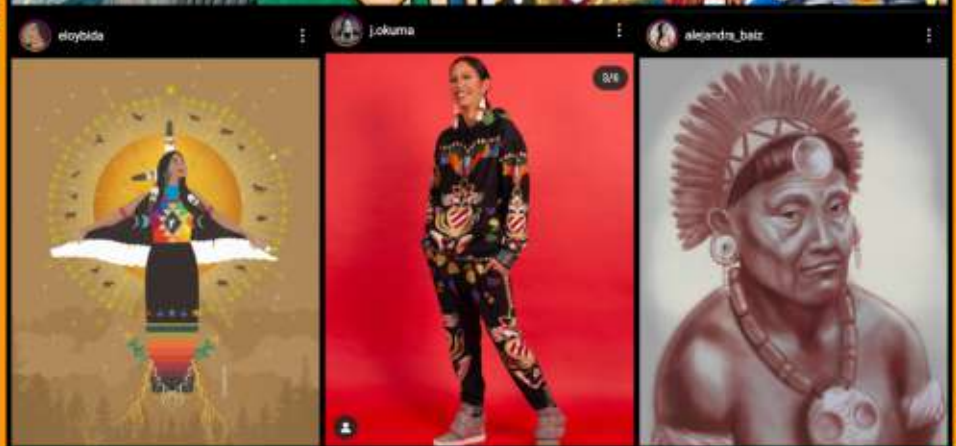
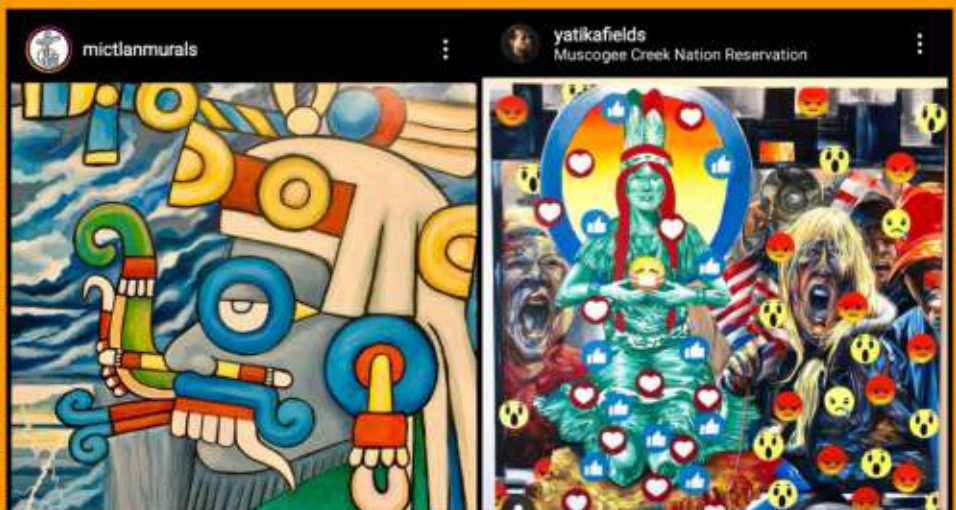

Leah Dorion 'Michif Women Packers'

Een kunstenaar zal voor het proces van het tot stand brengen van een werk in de meeste gevallen, nadenken over het verhaal dat hij wilt vertellen. Op welke manier wilt hij de toeschouwer meenemen in een bepaalde emotie of een statement geven over een - voor hem belangrijk - onderwerp? Uit dat idee komt een uniek kunstwerk voort. Zo zetten veel jonge hedendaagse kunstenaars zich in voor de achtergestelde positie van inheemse volken over de hele wereld. Zij zijn activisten, die in hun werk zichbaar maken, dat inheemse volken een stem hebben en dat er niet gesold moet worden met rechten van de mens, dier en de aarde.

Er is nog veel ruimte voor kunstontwikkeling binnen de inheemse gemeenschap. Er valt zoveel te vertellen over de eigen geschiedenis, wereldvisie, normen&waarden, en de sociale- economische- politieke problematiek waar inheemsen elke dag mee kampen. Daar valt veel over te vertellen door creatieve mensen. Kunst is een sterke manier om mensen te raken en te laten nadenken. Wat vind jij belangrijk om jezelf in te verdiepen? Daag jezelf uit om jouw verhaal vorm te geven, te materialiseren. Kijk verder dan de reguliere kunstaanbieders en musea en ga op zoek naar inheemse makers. Laat je inspireren! Hier wat voorbeelden van makers die hun werk exposeren via social media:

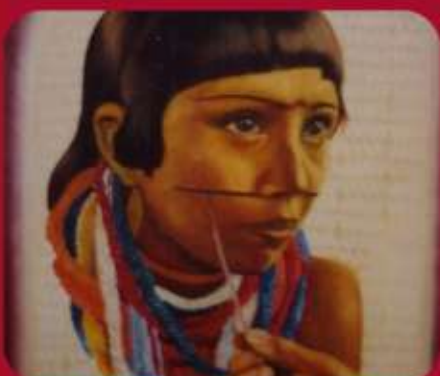
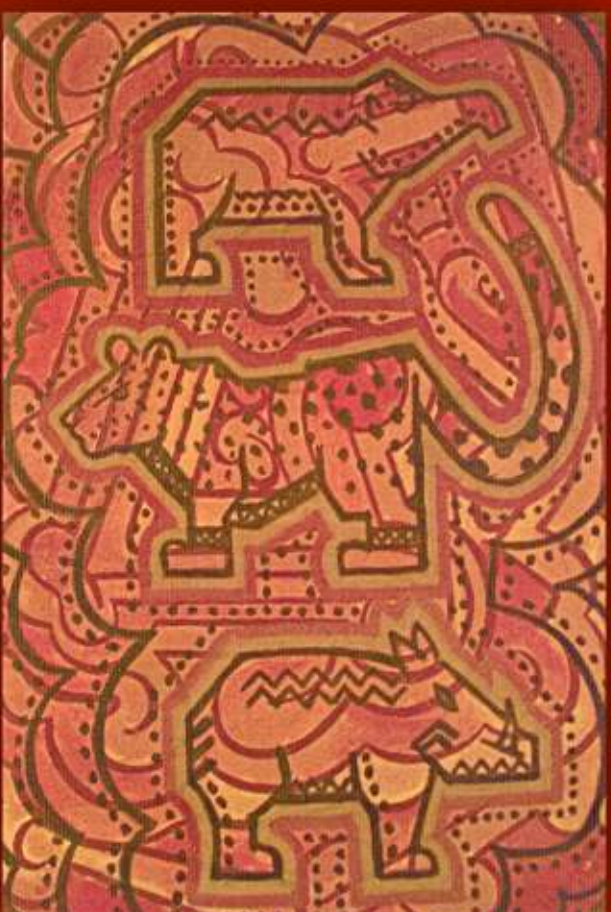

Winston & zijn vriendin Julia, tijdens een bezoek van de Amerikaanse kunstenaar Sybil Szaggars Redford, 2016

In de traditionele inheemse cultuur staat respect voor de natuur en het welzijn van mens en dier centraal. Biodiversiteit en het verstandig omgaan met de natuurlijke hulpbronnen moet voor het voortbestaan van de mens zorgen. Daarom, vertellen de cultuuruitingen van de inheemsen altijd over de natuur en de wezens die hieruit voortkomen. Deze culturele erfenis is terug te vinden in traditioneel vlechtwerk, gebruiksvoorwerpen, objecten, verhalen, tradities rituelen, symbolen en tekeningen, in de vorm van dieren en mythische wezens. Dit is de bron waar Winston van der Bok zijn inspiratie uit put. In zijn kunstwerken streeft hij er hij niet alleen naar om de traditioneel inheemse cultuur weer te geven maar ook te transformeren door gebruik te maken van moderne grafische technieken. Dit resulteert in een geheel eigen stijl die zowel authentiek als hedendaags is. (Tekst: Julia Fung Kim)

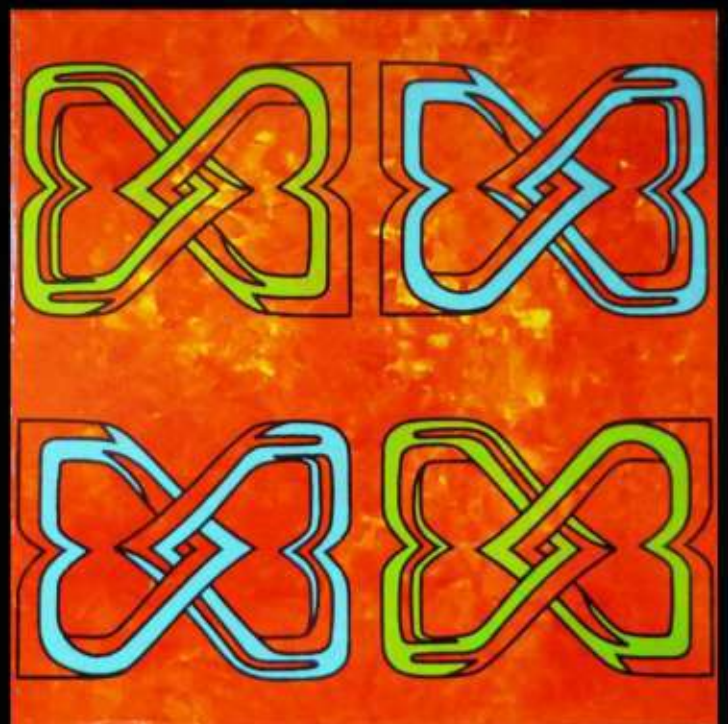
WINSTON VAN DER BOK

Winston van der Bok is een kunstenaar die de motieven van de inheemsen nauwkeurig bestudeerd heeft en deze in zijn werk incorporeert, transformeert en er betekenis aan toevoegt. (...) Hij is grafisch vormgever wanneer hij aan de vooravond van de herdenking van 500 jaar na Columbus zogeheten ontdekking van de Nieuwe Wereld in 1992 besluit mee te doen aan een expositie met een dertigtal kunstwerken. 'De roeping kwam toen. Ik ken mijn eigen taal niet, maar ik ben wat ik ben: Kaliŋha. Ik weet wat ik wil en ik geef mijn werk via image carriers mijn eigen roots-boodschap mee.' Zijn grafische achtergrond is goed te zien in zijn werk, maar meer nog alle inheemse motieven: de patronen van het vlechtwerk, de maluana-symbolen en ook de weergaven van sterrenbeelden die zijn voor ouders voor antropologen maakten. 'Wat ik doe, doe ik uit ontzettend veel liefde voor wat ik ben en voor wat zij zijn.'

Uit: 'Een andere kijk op de wereld. Mythologische wezens in de Wayana-kunst' door Marieke Visser, publicist op het gebied van Surinaamse kunst en cultuur

Winston Melvin van der Bok, was een bijzondere man met een bijzondere levensloop. In zijn leven bewandelde hij vele wegen en omwegen. Hij ging door diepe dalen en beleefde heel veel mooie momenten op onverwachte plekken overal in de wereld. Niet lang na zijn geboorte, nam zijn leven al een onverwachte wending.

Zijn ouders, Ignatius van der Bok (ook bekend als Bofroe) en Johanna stemden in, om hun kind af te staan aan 2 zorgzame pleegmoeders: Esseline Fas Y Oen en Alice Elzinga. Zij wilden hem zo een goede toekomst bieden. Enkele weken oud, verliet hij zijn geboorteplek, Calbo een inheems dorpje aan de Cotticarivier in het district Marowijne. Door zijn toegewijde pleegmoeders, werd hij opgevoed in Paramaribo, de Verenigde Staten, Canada en Japan. Van zijn eigen cultuur had hij geen besef.

Dit veranderde totaal toen hij op 15 jarige leeftijd naar Suriname terugkeerde, waar hij op zijn geboorteplek liefdevol werd ontvangen door zijn ouders en familie. Er ging een nieuwe ongekende wereld voor hem open! De inheemse gewoontes, gebruiken, rituelen, dans en liederen, fascineerden hem. Hij wilde meer weten over zijn culturele erfenis door zijn voorouders van generatie op generatie doorgegeven,

Na de technische school in Paramaribo leidde Winston jarenlang een avontuurlijk bestaan, als matroos op vissersboten, waarmee hij het hele Caraïbische gebied bezocht. Weer terug in Paramaribo trouwde hij met Norma Felicia Fereyrra. Zij schonk hem twee zonen Iviraldo en Andy. De trots van zijn leven! Aangemoedigd door zijn vrouw ontwikkelde hij zijn creatieve talenten en studeerde af aan de Academie voor Beeldende Kunsten. Het noodlot sloeg toe toen zijn vrouw ziek werd en na lange lijdensweg op jonge leeftijd overleed. Winston stond haar op alle mogelijke wijzen bij. Hij nam de zorg en opvoeding van zijn zonen op zich en bouwde hiernaast een succesvolle carrière op als grafisch vormgever op. Ook was hij docent aan de Academie voor hoger kunst en cultuur onderwijs). Tussen alle gebeurtenissen door, bleef hij zich verdiepen in zijn inheemse culturele achtergrond. Hij ontdekte hoe, overal ter wereld, de traditionele cultuur van de inheemse volkeren werd weggedrukt, afbrokkelde en vaak verloren ging. Hij zag het als een roeping om zijn culturele erfenis niet alleen te behouden maar ook te transformeren met moderne technieken en middelen, een verbinding van het verleden met het verleden. Zo ontstond zijn eerste expositie in 1992 waarin hij de hoop op een betere toekomst voor de inheemse volkeren wilde uitdragen.

Zijn leven nam abrupt een andere wending toen hij in 2003 ernstig ziek werd, toen al zag hij dood in de ogen. De lange periode van herstel die volgde beschouwde hij zelf als zwaar, maar zeer waardevol en leerzaam. Hij noemde het zijn reservetijd (zoals bij voetbal)! Samen met Julia, 24 jaar zijn levensgezellin, heeft hij nog heel wat projecten uitgevoerd en bijzonder genoten van de extra tijd die hem was gegeven. Zijn Heengaan laat voor ons een leegte achter die toch nog gevuld wordt door mooie herinneringen en de prachtige kunstwerken die hij heeft gemaakt. Zijn werk is, bepaald door zijn culturele achtergrond, een uitnodiging om het leven te koesteren en te beschermen. Met de titel van zijn laatste expositie 'Nurture the World' in 2018 wilde Winston aangeven dat zorg en bescherming voor het gemeenschappelijke, verbinding kan brengen in plaats van verdeeldheid en onenigheid. Hij vond dit nu, meer dan ooit, van levensbelang voor de wereld.

Dankbaar voor het leven was hij, en zo zijn wij dankbaar voor alle liefde, en wijsheid die wij van hem mochten ontvangen. Hij rust nu in vrede en leeft voort in liefde en respect!

Namens Iviraldo, Andy en Julia

(Tekst: Julia Fung Kim)

Jeugdherinnering aan Casipora

Door Martha Sabajo

Als ik aan kunst denk, dan zie ik mijn vader voor mij die een korf aan het maken is. Voor hij hieraan begon ging hij naar de kreek, daar groeide namelijk de familie van de bamboe. Hij zocht zorgvuldig de juiste maten bij elkaar. Als hij een hoeveelheid bij elkaar had, dompelde hij het in de kreek. Dit bleef een tijdje in het water om zacht te worden. Als hij vond dat het tijd was om het te gebruiken, schraapte hij de bovenlaag weg. Hij maakte het schoon, zodat hij het kon verwerken voor zijn korf. Hij maakte eerst de bodem en van daaruit begon hij de korf op te bouwen. Ik zag dat hij een bak water bij zich had om de geschraapte bamboe nat te maken zodat het soepel bleef.

Hij was een hele dag bezig om één korf voor een volwassene te maken. Wanneer het klaar was maakte mijn vader van een speciale soort boombast uit het bos, een draagriem die hij aan de draagkorf bevestigde. Zo kwam de draagkorf tot stand. De band met mand werd om je hoofd gedaan en je kon daarmee zware lasten dragen. Deze korf werd gebruikt voor het vervoeren van cassavewortel, sprokkelhout, voor fruit, visvangst enz. Het materiaal dat mijn vader gebruikte, kwam allemaal uit het bos. Omdat de korf zo intensief werd gebruikt, deed mijn moeder ongeveer drie maanden met één korf.

Een andere korf maakte mijn vader ook, maar dan van een soort lian. Deze korf was nog sterker dan die van de bamboe. Nadeel van deze korf was dat het niet flexibel was. Voordeel was dat je maanden hiermee

kon werken zonder dat het stuk ging. Jammer genoeg was deze soort lian alleen diep in het bos te vinden.

Een ander gebruiksvoorwerp dat mijn vader maakte was een rasp. Dit maakte mijn vader van een grote blik waarin spijsolie of beschuit had gezeten. Dit was niet eenvoudig, want de rasp moest vierkant en plat zijn. Als hij een plat stuk uit de blik had gemaakt, zette hij het op een plank. Hij zocht naar de juiste maat spijker en met de punt van de spijker maakte hij kleine gaatjes door het hele stuk blik. Als het klaar was zorgde hij dat er twee grotere gaten aan beide uiteinden kwam. In die gaten maakte hij de rasp met een stevige touw aan de plank vast. Hij zorgde dat de plank dezelfde grootte had als de rasp. In de plank kwamen inhammen en daar kwam de rasp in te hangen. Het was dan klaar om grote stukken cassavewortel mee te raspen.

Als mijn vader ver in het bos wild of een hoeveelheid vis had gevangen, maakte hij van een soort palm bladeren een rugzak. Dit maakte hij voor éénmalig gebruik. Voor de visvangst maakt hij een visfuik van een harde soort lian. Mijn vader was goed in het vlechten van gebruiksvoorwerpen voor eenmalig gebruik, zoals de rugzak, dat waren mooie kunstwerken. Als mijn vader een week in het bos verbleef, kwam hij soms met gebarbecued vlees of vis terug. Hij maakte zijn eigen barbecue van hout uit het bos.

Bron: TVerz. Kol. Inst. - foto Stahel. "Vrouwen der Karaib-Indianen in haar hut, bezig katoen te spinnen of in hae hangmat liggende, Suriname."

Bron: Stichting Surinaams museum. Ansichtkaart, "Indiaanse vrouw twijnt mauritiusvezel", ca. 1920

Bron: Brielkaart uit de kolonie Suriname No. 17, 3de serie. Uitg. Bromet & Co, Paramaribo, Suriname. In de Binnenlanden - Indiaansche hut

Mijn moeder was goed in het bakken van twee soorten cassavebrood. Cassavebrood die direct gebakken werd is herkenbaar aan de strepen die je ziet op de cassavebrood. Een andere soort herkende je aan, dat het met de handmuis werd gestampt. Deze soort cassave wordt minstens vier weken gedroogd, voordat het gebakken wordt. Het heeft ook een andere smaak. Om geraspte cassavewortel te persen, maakten de mannen van hetzelfde materiaal als van de korf en zeef, een lange pers, genaamd matapi. Om de pers te kunnen gebruiken, werd er een paal van hout geplaatst, waaraan de pers werd opgehangen. Aan het uiteinde van de pers zat een lus waar een lange stok door werd gestoken en dan kon het als een pers gebruikt worden. Je moest wel een half uur op de stok zitten om alle vocht uit de cassave te persen. Voor het bakken begon, werden de geperste cassavestukken in een uitgeholde grote houten vijzel fijngestampt, zowel de stamper en de vijzel zijn van hardhout gemaakt. Dit zijn de overlevings-kunstwerken van de indianen en met deze voorwerpen ben ik opgegroeid. Ik heb ze persoonlijk allemaal gebruikt. Als meisje moest ik van mijn moeder helpen met het raspen en bakken van cassave.

In het weven van een hangmat was mijn moeder ook goed. Ze maakte er één van katoen en een andere van een speciale palmblad. De hangmat van katoen neemt meer tijd in beslag en daar wordt minstens een jaar aan gewerkt voor het klaar is. De katoen wordt

schoongemaakt van bladeren en daarna ontpit. Het wordt in de zon plusminus een maand gedroogd. Hierna wordt het tot een draad gemaakt met een tol. Daarna wordt het van één draad tot twee draden gemaakt. Mijn vader maakte een mal voor de hangmat, en als dat klaar was kon mijn moeder beginnen met het knopen van de katoenen of palm hangmat.

Het jonge blad van de palmboom wordt verwijderd en dit wordt in dezelfde week schoongemaakt. De dunne laag van de palmblad wordt één voor één verwijderd. Wanneer dit gedaan is, wordt het gekookt. Na het koken moet de palmblad in de buitenlucht worden opgehangen om te drogen. Als het goed droog is, kun je beginnen met draden maken. Dit doe je rollend op je bovenbeen. In het begin is het heel pijnlijk maar na een poosje is je huid eraan gewend. Ik ben trots dat ik ook zelf een hangmat van palmbladeren heb gemaakt.

Om het vuur aan te wakkeren heb je een waaler nodig. De waaiers werden door de dorpelingen kundig gevlochten van palmbladeren.

Voor mij zijn deze zelfgemaakte producten pure kunst, die steeds minder wordt beoefend. Als je kijkt naar de tijd en de liefde die nodig is om de voorwerpen met beperkte middelen van natuurproducten te maken; een diepe buiging hiervoor.

Brus Rubio Churay (Bora/Huitoto, Peru) 'Ooña, mujeres pintados de Rana'

Silvia Ricopa & Olinda Silvano
(mural Shipibo Konibo, Peru) 2018

Andrey Guianá Zignnatto (Brazilië) 'Alicerce IV' (Foundation IV), 2021

Rember Yahuarcani (Huitoto, Peru) 'Protectoras de casa', 2020

J.J. Ajoekana (Fr. Guyana) 'Makoki: Luitschildpad', 2022

NOORD-AMERIKA

Christi Belcourt (Michif) 'Wisdom of the Univers' 2014

Shan Goshorn (Cherokee) 'Elder trees'

Jamie Okuma (Luisen/Shoshone-Bannock) 'Adaptation II' 2012

HEDENDAAGSE KUNST

Preston Singletary (Tlingit) 'Raven transformation mask'

Esbell was een rijzende ster, die in zijn levendig, energetisch werk ecologische, mystieke en sociaalpolitieke thema's vakkundig kon verweven. Helaas is deze talentvolle kunstenaar overleden op 2 november 2021 jongtleden, slechts 41 jaar oud. De autodidact was een onvermoeibare strijder voor zijn volk, de Macuxi, namens wie hij campagne voerde.

Esbell, geboren in 1979 in Normandia, in het noordwesten van Roraima, een geïsoleerd, schaars bewoonde staat grenzend aan Venezuela, tevens gedemarceerd als het Raposa Serra do Sol inheems reservaat. Vanaf 2016 ging zijn focus geheel naar de kunst; hetzelfde jaar won hij de Pipa Prijs, één van Brazilië's top prijzen voor moderne kunst. Esbell was een vertegenwoordiger van wat hij omschreef als "artivisme" – het concept dat kunst de politieke strijd voor Inheemse rechten, land en culturele erkenning kan versterken. Esbell runde ook de Jaider Esbell Contemporary Art Gallery in Boa Vista, Roraima.

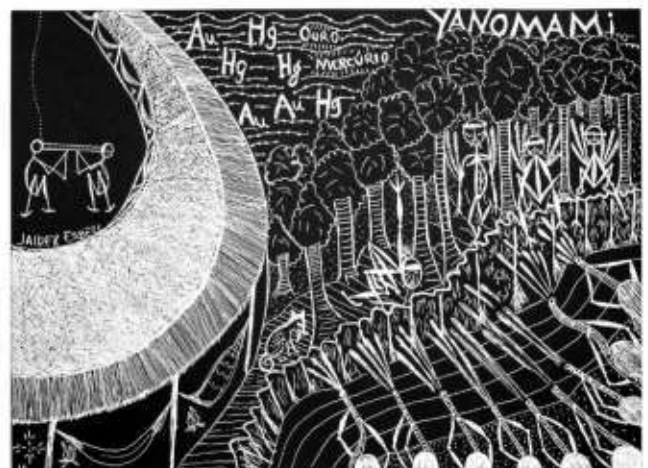
Hij was één van de centrale figuren in de beweging om hedendaagse Inheemse kunst te erkennen – hij zocht altijd naar manieren om inheemse kunst en de strijd van de Macuxi zichtbaar te maken. Dit deed hij op een veelzijdige, interdisciplinaire wijze door het combineren van de rol van kunstenaar, curator, schrijver, leraar, activist, promotor en culturele catalyzator. Zelf zei hij over zijn werk: " (My work) is related to mysticisms and mythological figures that are not contemplated by European Neo-Pentecostal Christianity. It is a reminder that all original peoples have their gigantic creatures, their importance, their semiotic signs, their entities that protect and care [for them]. It is an invitation," he continued, "for everyone to research their origins, to access their cosmology, not straying from their own essence. May each one manifest their beliefs as they wish for the expansion of the world."

Tijdens de performance '**Carta dos Povos Indígenas ao Capitalismo**' [Brief van de Inheemse Volken aan het Kapitalisme], die plaatsvond in Genève in 2019, overhandigde Esbell aan vertegenwoordigers van de UBS Bank een brief ter verdediging van een waardig leven voor alle levende wezens hier op aarde. Volgens Esbell waarschuwt de natuur ons voor een catastrofe, en we zouden moeten luisteren. De performance is een roep om sociale rechtvaardigheid en voor de zichtbaarheid van de mensen van het regenwoud.

<https://youtu.be/IQ5wTGyYXY0>

JAIDER ESBELL (1979-2021)

'Inheemse mensen hebben
altijd kunst gemaakt'

Uit de serie: Er was eens, de Amazone, 2016

The Conversation of Intergalactic Entities to Decide the Universal Future of Humanity), 2021

Het werk 'Carta ao Velho Mundo' [Letter to the Old World, 2018-2019] werd gemaakt door Esbell toen hij zich voorbereidde op een reis naar Europese steden, galleries en universiteiten. Het is samengesteld uit aantekeningen in pen en stiften op de 396 pagina's van het eerste deel van het boek Galeria delta da Pintura Universal, een geïllustreerde encyclopedie van de geschiedenis van de westerse kunst. 'In het boek wordt duidelijk dat er een omgekeerd perspectief is; hedendaagse inheemse kunst herzielt de canon van de kunstgeschiedenis en geeft zijn eigen lezing en voegt hun agenda toe met ironie, humor en protest.' aldus curator Paulo Miyada.

Esbell: 'Het boek heet nu Brief aan de Oude Wereld. De brief is gericht aan Europese gezinnen en de inhoud ervan is een volledige veroordeling van de eeuwenlange verwoestende kolonisatie in Amerika. *Vraagt iemand toestemming om binnen te vallen en te vernietigen?* Met een panoramische verklaring van het heden kan worden gesteld dat op dit moment de mondiale ontwikkelingsdruk op de natuur de genocide van de laatste inheemse volkeren in de Pan-Amazone veroorzaakt. Door de inheemse bevolking uit te roeien, wordt de totale exploitatie van hulpbronnen tot aan onder de grond gelegitimeerd.'

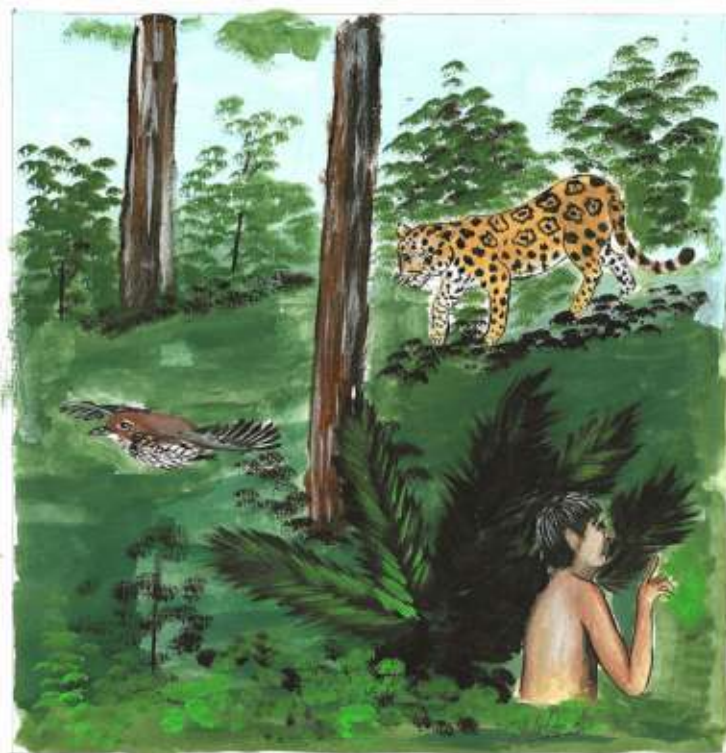
www.jaideresbell.com.br

A guerra dos Kanaimés [Kanaimés War, 2020] is een serie van 11 schilderijen gemaakt door Esbell voor de 34e Biënnale van Sao Paulo. In een opvolging van allegorische scènes, vertolkt de kunstenaar de Kanaimés – vaak beschreven als dodelijke geesten die hen die op hun pad doden – en gebruikt dit als parallel voor huidige conflicten die worden ervaren door de Macuxi. Zij worden constant geconfronteerd met aanvallen met als doel het exploiteren van hun land. Kanaimés zijn een volk dat leeft rondom de berg Roraima, het zijn mensen die zich spiritueel hebben ontwikkeld en gebeden kennen om de krachten van de Natuur en planten op te roepen, zij sluiten een pact met deze natuurkrachten. Kaimamés worden beschouwd als beschermers of moordenaars, afhankelijk van waar aan welke zijde je staat. Tot de dag van vandaag worden zij gevreesd.

<http://34.bienal.org.br/en/artistas/7538>

Xapiri Ground is een centrum voor hedendaagse kunst, in Peru, dat zich inzet voor empowerment en autonomie van Peruaanse inheemse gemeenschappen, hun manier van leven en culturele tradities d.m.v. uitwisseling, onderzoek en samenwerking.

XAPIRI GROUND presenteert:

Een expositie met handgeschilderde dier- en plantportretten in samenwerking met Acaté Amazon Conservation, een organisatie welke direct in een partnerschap werkt met de Matsés inheemse volk met als doel zelfbehoud en bescherming van hun manier van leven.

De schilderijen van de Matsés kunstenaar Guillermo Nécca Pëmen Mënquë komen voort uit het project (2018) getiteld 'Matsés leraren als de sleutel voor geleterdheid en intergenerationale overdracht van traditionele ecologische kennis'. Dit project legt de nadruk op het belang van kennistools voor culturele en ecologische behoud, en heeft totnutoe geleid tot de publicatie van boeken en applicaties voor de mobiele telefoon.

De geïllustreerde readers, geschreven door Matsés gebaseerd op audio-opnames en vertellingen van Matsés ouderen, zijn ontworpen om Matsés studenten te leren lezen en om de intergenerationale overdracht te promoten van traditionele historische kennis. De onderwerpen van de publicaties gaan over de natuurlijke geschiedenis en de ecologie van regenwoud, zoogdieren, vis, reptielen, vogels, planten en ongewervelde dieren. In 2020 hebben de Matsés het educatieprogramma verder ontwikkeld door het uitbrengen van de allereerste woordenboek-app gecreëerd voor een Amazone inheemse taal en daarnaast ook een zeer bijzondere geïllustreerde taxonomische encyclopedie van regenwoud dieren speciaal ontwikkeld voor de mobiele telefoon. Deze zijn te vinden via google play.

XAPIRI GROUND
presents

**Intergenerational Transmission
of Matsés Ethnoecological Knowledge***

Watercolors by:
Guillermo Nécca Pëmen Mënquë

* an Acaté Amazon Conservation project

currently on exhibition

5 NOV - 26 FEB

